

Wyrok z dnia 8 maja 2008 r.

I UK 346/07

Okres prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w tym gospodarstwie po ukończeniu 16 roku życia przed dniem 1 stycznia 1983 r. nie jest okresem, który samodzielnie wystarcza do nabycia prawa do emerytury rolniczej.

Przewodniczący SSN Herbert Szurgacz (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Zbigniew Hajn, Zbigniew Myszka.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 8 maja 2008 r. sprawy z odwołania Marii B. następcy prawnego Wiktorii Ł. przeciwko Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziałowi Regionalnemu w N.S. o emeryturę rolniczą, na skutek skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 24 maja 2007 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e n i e

Decyzją z dnia 29 stycznia 2003 r. Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddział Regionalny w N.S. odmówiła wnioskodawczyni - Wiktorii Ł. - prawa do emerytury rolniczej.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie wyrokiem z dnia 29 listopada 2005 r. uwzględnił odwołanie wnioskodawczyni od tej decyzji i zmienił ją w ten sposób, że przyznał Wiktorii Ł. prawo do emerytury rolniczej począwszy od dnia 1 sierpnia 2002 r. W toku przeprowadzonego przez Sąd pierwszej instancji postępowania dowodowego ustalono, że Wiktoria Ł. w okresie od 19 listopada 1938 r. do 30 września 1969 r. pracowała w gospodarstwie rolnym swojego męża i to ona głównie zajmowała się jego prowadzeniem, ponieważ jej mąż wykonywał pracę także jako murarz. W okresie od 1 października 1969 r. do 31 lipca 1972 r. wnioskodawczyni była zatrudniona w SP ZOZ w Z. Po wyjeździe wnioskodawczyni do USA w 1971 r. prowadzenie gospodarstwa przejęła jej córka.

Uwzględniając odwołanie wnioskodawczynie Sąd Okręgowy przywołał orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 1993 r., II URN 47/93 (OSNC 1994 nr 5, poz. 117), zgodnie z którym ubezpieczonym w rozumieniu ubezpieczeń społecznych jest każdy, kto podlegał kiedykolwiek obowiązkowi ubezpieczenia, a nie tylko ten, kto obecnie podlega temu obowiązkowi. Sąd Okręgowy wskazał także na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 1 kwietnia 1992 r., II UZP 7/92 (OSNCP 1992 nr 7-8, poz. 134), zgodnie z którą warunkiem nabycia prawa do emerytury rolniczej jest osobiste prowadzenie działalności rolniczej, przy czym nie musi ono trwać do dnia zgłoszenia wniosku o emeryturę rolniczą.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł organ rentowy, zarzucając zaskarżonemu wyrokowi naruszenie prawa materialnego poprzez pominięcie definicji ubezpieczenia emerytalno-rentowego wynikającej z art. 6 pkt 11 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Apelujący podniósł, że zgodnie z tym przepisem jako ubezpieczenie emerytalno-rentowe należy rozumieć każdy okres podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników po 1 stycznia 1977 r., a z okoliczności sprawy wynika zaś, że wnioskodawczynie żadnym takim okresem się nie legitymuje i w związku z tym przesłanek nabycia prawa do emerytury rolniczej nie spełnia. Podnosząc te zarzuty odwołujący się wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie wyrokiem z dnia 24 maja 2007 r. uznał, że apelacja jest uzasadniona. Sąd drugiej instancji zwrócił uwagę na fakt, że spełnienie przesłanek prawa do emerytury rolniczej wymagało rozważenia przepisów ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników. Rozważenia takie Sąd pierwszej instancji przeprowadził w oparciu o prawidłowo poczynione ustalenia faktyczne, które Sąd Apelacyjny w pełni podzielił i uznał za własne. Na podstawie tych ustaleń przyznanie wnioskodawczynie prawa do emerytury rolniczej nie było jednak, w ocenie Sądu drugiej instancji, zasadne.

Analiza przepisu art. 19 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników prowadzi do wniosku, że wnioskodawczynie nie spełniła wskazanych w tym przepisie przesłanek, ponieważ nie podlegała ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez okres co najmniej 100 kwartałów, więcej, wnioskodawczynie w ogóle nie podlegała ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu, jako że w okresie prowadzenia przez nią gospodarstwa rolnego (1938-1969) system ubezpieczeń społecznych rolników nie został jeszcze wprowadzony, przeto nie mogła ona być ubezpieczona. Przywołując wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 listopada 1993 r. Sąd Apelacyjny podkreślił, że

uwzględnianie ubezpieczenia na podstawie „przepisów dotychczasowych” możliwe jest tylko w odniesieniu do okresów, gdy takie przepisy istniały, a ubezpieczony opłacał składki, co w okolicznościach przedmiotowej sprawy nie miało miejsca.

Skarga kasacyjna następcy prawnego wnioskodawczyni została oparta na zarzucie naruszenia art. 19 ust. 1 pkt 2 oraz 20 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, przez przyjęcie, iż okres prowadzenia gospodarstwa rolnego oraz okres wykonywania pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, a przed 1 lipca 1977 r., nie jest okresem, który samoistnie rodzi uprawnienie emerytalno-rentowe na podstawie powołanych przepisów. Zdaniem skarżącego, z użytego w art. 20 ust. 1 pkt 2 sformułowania, że do okresu podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu „zalicza się” a nie „dolicza się” okresy prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, przed dniem 1 stycznia 1983 r. wynika, że okresy te samodzielnie mogą stanowić przesłankę nabycia prawa do emerytury. Skarżący powołał się na orzeczenia Sądu Najwyższego, z których wynika, że osobiste prowadzenie działalności rolniczej nie musi trwać do daty zgłoszenia wniosku, co - jego zdaniem - potwierdza zaprezentowaną interpretację przepisów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zawiera usprawiedliwionych podstaw. Na gruncie niespornych okoliczności faktycznych spór sprowadza się do interpretacji art. 19 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 20 ust. 1 pkt 2 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, w szczególności, czy fakt prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia przed 1 stycznia 1983 r. jest równoznaczny z podleganiem ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przewidzianemu w tej ustawie. Stanowisko skarżącego, który uważa, że okres ten jest równoznaczny z podleganiem ubezpieczeniu społecznemu jest błędne, nie znajduje ono uzasadnienia ani w brzmieniu odpowiednich przepisów, ani w ogólniejszych założeniach systemu zabezpieczenia na wypadek starości, którego rodzajem jest ubezpieczenie emerytalne rolników. W przedmiocie tych ogólniejszych założeń wystarczy w tym miejscu wskazać, że ubezpieczenia społeczne jako urządzenie służące łagodzeniu konsekwencji socjalnych takich zdarzeń losowych pozbawiających lub ograniczających możliwości utrzymania się z własnej pracy, jak niezdolność do pracy, starość i inne polega na

gromadzeniu środków finansowych (funduszy) ze składek osób objętych danym rodzajem ubezpieczenia, z których następnie, w razie zaistnienia zdarzenia losowego wypłaca się odpowiednie świadczenia. Konsekwencją tego jest związanie prawa do świadczeń i ich wysokości z uprzednim opłacaniem składek. Prawo do świadczeń z reguły powstaje po odpowiednio długim okresie opłacania składek przez przyszłych świadczeniobiorców - ubezpieczonych. Z różnych względów o charakterze socjalnym, ale też z motywów politycznych, ustawodawca wprowadza wyjątki od wymienionej zasady, nakazując zaliczenie do okresu ubezpieczenia (okresu opłacania składek) innych okresów, tzw. okresów zaliczanych (zaliczalnych) do okresu ubezpieczenia społecznego.

Stosownie do art. 19 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, emerytura rolnicza przysługuje ubezpieczonemu, który spełnia łącznie następujące warunki: 1) osiągnął wiek emerytalny (dla kobiet 60 lat, dla mężczyzn 65), 2) podlegał ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez okres co najmniej 100 kwartałów, z uwzględnieniem art. 20. Przepis art. 20 ust. 1 z kolei stanowi, że do okresów ubezpieczenia, wymaganych stosownie do art. 19, zalicza się okresy: 1) podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników indywidualnych i członków ich rodzin w latach 1983-1990, 2) prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym po ukończeniu 16 roku życia, przed dniem 1 stycznia 1983 r., 3) pobierania renty inwalidzkiej rolniczej jako renty okresowej, jednak nie więcej niż 2 lata, 4) od których zależy prawo do emerytury w myśl przepisów emerytalnych. Z kolei w myśl art. 6 pkt 14, ilekroć w ustawie jest mowa o okresach podlegania określonemu ubezpieczeniu społecznemu - rozumie się tylko takie okresy, za które opłacano przewidziane w odpowiednich przepisach składki na te ubezpieczenia, chyba że w myśl tych przepisów nie istniał obowiązek opłacania składek.

Z przytoczonych regulacji prawnych wynika, że przesłanką uzyskania prawa do emerytury jest podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników w rozumieniu opłacania składek na to ubezpieczenie. Ubezpieczenie takie nie istniało w okresie między 19 września 1938 r. a 30 września 1969 r. Obowiązek opłacania przez rolników indywidualnych składek na ubezpieczenie społeczne został wprowadzony ustawą z 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników. Obowiązek ten utrzymały następnie wszystkie późniejsze ustawy dotyczące ubezpieczenia społecznego rolników, rozszerzając go od 1983 r. na domowników.

Skarżący nietrafnie przyjmuje, że okres prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w tym gospodarstwie po ukończeniu 16 roku życia, przed dniem 1 stycznia 1983 jest okresem, który samodzielnie wystarcza do nabycia uprawnień emerytalnych. Jak wskazano, przed 1983 r. domownicy nie opłacali składek na ubezpieczenie emerytalne. Sąd Apelacyjny trafnie w tym kontekście stwierdził, że wymieniony okres samodzielnie nie uzasadnia prawa do emerytury rolniczej. Już z samego sformułowania art. 19 ust. 1 pkt 2, określającego minimalne okresy ubezpieczenia na „co najmniej 100 kwartałów, z uwzględnieniem art. 20” wynika, że uwzględnienie tej regulacji ma charakter uzupełniający. Podkreśla to również brzmienie art. 20, że do okresu ubezpieczenia wymaganego zgodnie z art. 19 ust. 1 pkt 2 zalicza się między innymi okres prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w tym gospodarstwie po ukończeniu 16 roku życia, przed dniem 1 stycznia 1983 r. Skarżący nietrafnie argumentuje, że gdyby sformułowanie „zalicza się” rozumieć w znaczeniu wyżej przyjętym, to ustawodawca użyłby określenia „dolicza się”, a nie „zalicza się”. Otóż ustawodawca posługuje się określeniem o „doliczaniu” liczby lat, ale w innym kontekście, mianowicie zasad ustalania wysokości emerytury rolniczej. Zgodnie z art. 24, emerytura rolnicza (lub renta inwalidzka rolnicza) składa się z części składkowej i części uzupełniającej. Część składkową ustala się przyjmując po 1% emerytury podstawowej za każdy rok podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu, z tym że do liczby tych lat „dolicza się” między innymi liczbę lat prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym - bez podlegania innemu ubezpieczeniu społecznemu - po ukończeniu 16 roku życia, przypadających przed dniem 1 lipca 1977 r. Przedstawiona powyżej interpretacja przepisu art. 19 ust. 1 pkt 2 pozostaje w zgodności nie tylko z wykładnią literalną, ale również z ogólniejszymi założeniami ubezpieczenia społecznego, którego rodzajem, mimo wielu odrębności, jest ubezpieczenie społeczne rolników.

Z przytoczonych motywów, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzeczono jak w sentencji wyroku.

=====